

DANUTA MORAŃSKA

Edukacja zdalna w strategii szkoły wyższej

Distance learning in the higher education institution strategy

Doktor, Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej, Polska

Streszczenie

Cechą charakterystyczną początku XXI w. jest rozwój nowoczesnych form kształcenia z wykorzystaniem internetu. Przyczyn występowania tego zjawiska należy się doszukiwać w rozwoju technologii sieciowych oraz zachodzących procesach globalizacji sprzyjających wzrostowi znaczenia edukacji na odległość. Jej różne modele są ciągle dyskutowane, testowane i wdrażane, począwszy od wykorzystania internetu jako dodatkowego źródła informacji, po całkowicie zdalny proces uczenia się, włącznie z kontrolą aktywności oraz oceną wyników nauczania i tworzeniem społeczności uczących się.

Słowa kluczowe: kształcenie akademickie, e-learning.

Abstract

The characteristic feature of the beginning of the XXI century is the development of modern teaching forms with the use of the internet. The development of network technologies and globalization processes favoring the growth of distance learning significance are the reasons for such a phenomenon. The distance learning various models are being constantly discussed and tested and implemented. It concerns the use of the Internet as the additional source of information and entirely remote learning process, including the activities monitoring, assessment of learning outcomes and creation of learning communities.

Key words: teaching high school, e-learning, quality of education.

Wstęp

Współcześnie edukacja zdalna w większości polskich środowisk akademickich stanowi integralny element dydaktyki. Przez zajęcia zdalne rozumie się zarówno kursy realizowane wyłącznie drogą online, jak i *blended learning* oraz *web enhanced learning* (WEL). Wiele uczelni ma w tym obszarze sporo doświadczeń. Jednocześnie coraz więcej nowych instytucji naukowych aktywnie angażuje się w realizację podobnych projektów.

Wdrożenie e-learningu do procesu kształcenia uczelni wymaga spełnienia wymagań określonych przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Zgodnie z ustalonymi warunkami szkoły wyższe powinny zapewnić:

- nauczycieli akademickich odpowiednio przygotowanych do prowadzenia zajęć przy użyciu platformy e-learningowej,
- dostęp uczestników procesu kształcenia do infrastruktury informatycznej na odpowiednim poziomie usług umożliwiającym kontakt synchroniczny i asynchroniczny,
- odpowiednio opracowane materiały dydaktyczne w formie kursów e-learningowych,
- możliwość bezpośredniego kontaktu z prowadzącym przedmiot w formie e-learningowej,
- udostępnienie narzędzi do bieżącej kontroli postępów, wdrożenie metod weryfikacji wiedzy i umiejętności uczestników,
- kontrolę aktywności wszystkich uczestników procesu kształcenia zdalnego.

Wyniki badań prowadzonych wśród studentów i nauczycieli akademickich Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej wskazują na potrzebę uwzględnienia jeszcze dwóch warunków:

- wprowadzenie możliwości samooceny osiągniętych postępów przez uczących się zdalnie,
- uwzględnienie oceny satysfakcji uczestników zajęć e-learningowych, zarówno studentów, jak i prowadzących.

Zgodnie z zaleceniami MNiSW w formie e-learningu można realizować zajęcia wykładowe i ćwiczeniowe. Natomiast liczba zajęć realizowanych w formie zdalnej uzależniona jest od uprawnień posiadanych przez uczelnię. W analizowanym przypadku wskaźnik ten wynosi 40% ogółu zajęć prowadzonych na danym kierunku.

E-learning w strategii rozwoju uczelni

Wdrożenie i realizacja zadań związanych z rozwojem e-learningu wymaga ich zdefiniowania jako projektu strategicznego wpisującego się w cele uczelni. Skutkuje to przyjęciem określonych rozwiązań infrastrukturalnych i organizacyjnych w zakresie zarządzania zasobami ludzkimi oraz treściami kształcenia. Do oceny efektywności w realizowaniu strategii, a także oceny adekwatności przyjętych rozwiązań można zastosować opracowaną przez R.S. Kaplana i D.P. Nortona [1992] Zrównoważoną Kartę Wyników (*Balanced Scorecard*) umożliwiającą wyodrębnienie zestawu kryteriów odzwierciedlających różne aspekty funkcjonowania uczelni w nawiązaniu do wypełnianej misji i celów strategicznych. Uwzględniając oczekiwania i możliwości obu systemów, autorzy zdefiniowali 4 standardowe perspektywy podlegające ocenie. W przypadku realizacji zadań związanych z rozwojem e-learningu karta będzie zawierać mierniki efek-

tywności i rozwoju dostosowane do potrzeb uczelni i systemów e-learningowych [Chmielewski 2007].

Wśród proponowanych perspektyw można uwzględnić następujące wskaźniki:

- perspektywa finansowa (wskaźnik stosunku wydatków na projekt e-learningowy do całkowitych wydatków uczelni, wskaźnik stosunku przychodów i innych kwantyfikowalnych korzyści wynikających z e-learningu do całkowitych przychodów uczelni),
- perspektywa klienta (wskaźnik studentów zaangażowanych w nauczanie z wykorzystaniem e-learningu do całkowitej populacji studentów, wskaźnik nauczycieli akademickich stosujących e-learning do całkowitej liczby nauczycieli na uczelni, wskaźnik przedmiotów realizowanych z wykorzystaniem e-learningu do całkowitej liczby przedmiotów, liczba dodatkowych usług [komplementarnych do e-learningu] oferowanych studentom oraz nauczycielom, efektywność dydaktyczna zajęć prowadzonych w e-learningu do efektywności zajęć stacjonarnych, poziom satysfakcji uczestników procesu kształcenia realizowanego w tej formie do ogólnej oceny zajęć dydaktycznych),
- perspektywa procesów wewnętrznych (macierz pedagogiczna – stosunek do dostępności poszczególnych rodzajów mediów oraz zmiany w poszczególnych kategoriach, organizacja i infrastruktura dostępna dla systemu e-learningowego mierzona w ujęciu wielości i zmiany np. przepustowości sieci, wielkości serwerów),
- perspektywa rozwoju (poziom udział uczelni w wydarzeniach związanych z e-learningiem, liczba krajowych i międzynarodowych projektów, w których uczestniczy uczelnia, liczba nowych partnerstw na płaszczyźnie e-learningu z organizacjami sektora publicznego i prywatnego, w ujęciu krajowym i międzynarodowym).

Określenie wartości proponowanych wskaźników może wspomóc kadre zarządzającą uczelni w zakresie tworzenia i modyfikacji strategii uwzględniającej e-learning w perspektywie długo- i krótkofalowej. Stanowi komplementarne ujęcie wszystkich istotnych obszarów funkcjonowania. Dzięki temu można porównać efektywności przyjętych rozwiązań w zakresie kształcenia zdalnego z projektami realizowanymi na innych uczelniach. Jest to niezwykle istotne w sytuacji bardzo dynamicznego rozwoju tej formy kształcenia oraz nowych perspektyw dla uczelni związanych z rozwojem MOOC-ów. Nie jest to jednak zadanie proste ze względu na wielość przyjętych rozwiązań autorskich. Przykładem są badania przeprowadzone w ramach projektu *eLene-EE: e-Learning network for Economics of E-learning* realizowanego na 4 uniwersytetach: Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Polsce, University of Nice Sophia Antipolis we Francji, University of Nancy we Francji, Polytechnic University of Milan, METID we Włoszech [Chmielewski 2007], które wykazały istotne różnice w przyjętych strategiach.

Reasumując, należy podkreślić, że realizacja projektu e-learningowego wpisane w strategię rozwoju uczelni stanowi synergię działań obejmujących następujące obszary: zarządzanie wiedzą, organizację procesu dydaktycznego, zapewnienie infrastruktury technicznej. Od jakości ich realizacji oraz komplementarności zależy efektywność przyjętego modelu i jego dalszy rozwój. Realizacja wymienionych zadań w kluczowy sposób wpływa na wartość przedstawionych wskaźników efektywności strategii rozwoju e-learningu przyjętych w uczelni [Rostański Orzechowski, Morańska, Tkacz 2015].

Poprzez zarządzanie wiedzą należy rozumieć proces gromadzenia, archiwizowania i permanentnego unowocześniania oferty kursów e-learningowych realizowanych w ramach przedmiotów nauczania oraz mechanizmy oceny jakości i skuteczności prowadzonych zajęć. W ramach działań realizowanych w związku z zarządzaniem wiedzą można wyróżnić:

- stworzenie kursów e-learningowych dla wybranych przedmiotów na kierunkach realizowanych na uczelni (opracowanie treści merytorycznych pod kątem metodycznym, nagrywanie webcastów, określenie tematyki forów problemowych, opracowanie quizów, testów),
- zarządzanie zasobami e-learningowymi na platformie zdalnego nauczania (tworzenie struktur folderów dla e-kursów, zakładanie e-kursów, modyfikacja, archiwizowanie, zarządzanie kontami użytkowników, moderowanie e-kursów),
- dbałość o prawną ochronę treści e-learningowych zarówno pod kątem praw autorskich wykładowców, jak i praw uczelni, prowadzenie systematycznych szkoleń w tym zakresie, współpraca z administratorem bezpieczeństwa informacji,
- uruchomienie Biblioteki Wiedzy – jednostki odpowiedzialnej za konkurencyjność uczelni na polu e-learningu (wybór przedmiotów prowadzonych zdalnie, współpraca z innymi uczelniami w ramach e-learningu, strategia pozyskiwania nowych przedmiotów w trybie e-learning),
- wdrożenie mechanizmów oceny satysfakcji uczestników za pomocą odpowiednich metod badawczych, a także zapewnienie odpowiedniej dostępności uzyskiwanych wyników, ewaluacja wewnętrzna.

Kolejnym obszarem działania jest organizacja procesu dydaktycznego związana z wymaganiami, jakie stawia rozwój e-learningu przed wykładowcami i administracją uczelni. W celu realizacji procesu dydaktycznego uczelnia powinna zapewnić:

- przeszkolenie wykładowców mających tworzyć treści merytoryczne i prowadzić zajęcia w trybie e-learning, ze szczególnym uwzględnieniem specyfiki metodyki dla e-nauczania; przyjęcie systemu finansowania stanowiącego kompromis pomiędzy oczekiwaniami twórców a przyjętą w uczelni strategią finansową; promocję rozwiązań e-learningowych wśród pracowników uczelni,

- zatrudnienie moderatorów dbających o podtrzymywanie zaangażowania użytkowników i systematyczną pracę w e-kursach, opiekę nad uczestnikami zajęć zdalnych,
- realizacja egzaminów z przedmiotów prowadzonych e-learningowo w formie tradycyjnej,
- szkolenia studentów w zakresie zasad pracy na platformie e-learningowej oraz podstaw metodyki pracy zdalnej,
- zapewnienie osobistych konsultacji z wykładowcami prowadzącymi przedmioty w e-learningu,
- sprzężenie danych systemu e-learningu z systemem obsługi studenta w celu zgodnej z wymaganiami odpowiedniego rozporządzenia dokumentacji przebiegu studiów uczestników (przebieg studiów, zaliczenia, dodatkowe kursy),
- ustalenie zasad oraz kontroli i dokumentowania czasu pracy prowadzących zajęcia zdalne.

Zapewnienie infrastruktury technicznej wymaga:

- przeznaczenia pod platformę e-learningu odpowiednio przygotowanych urządzeń serwerowych mogących pomieścić dużą ilość treści dydaktycznych, wyposażonych i skonfigurowanych do bezpiecznego, redundantnego świadczenia usług,
- wystarczająco zasobnego łącza internetowego, a także polityki zarządzania pasmem i urządzeń umożliwiających jej egzekwowanie,
- wdrożenia na powstałej platformie systemu e-learningowego.

Obok kwestii związanych z konkretnymi zadaniami w poszczególnych obszarach szczególnego podkreślenia wymaga problem zapewnienia odpowiednich zasobów ludzkich w postaci specjalistów w zakresie problematyki e-learningu. Doświadczenia uzyskane w trakcie realizacji strategii rozwoju e-learningu w Wyższej Szkole Biznesu w Dąbrowie Górniczej wyraźnie wskazują na 3 istotne kwestie:

1. Podstawowymi osobami zatrudnionymi w jednostce zajmującej się e-learningiem powinien być administrator platformy odpowiedzialny za kwestie organizacyjno-techniczne oraz metodyk e-learningu, którego zadaniem jest współpraca z autorami i prowadzącymi kursy e-learningowe nauczycielami akademickimi. Zespół ten stanowi niezbędne minimum, aby zapewnić oczekiwaną jakość kształcenia w uczelni. Rozwój zajęć zdalnych możliwy jest w zespole poszerzonym o grafika komputerowego i informatyka oraz metodyka-moderatora e-kursów.
2. Kluczowe znaczenie dla strategii rozwoju e-learningu ma ocena jakości prowadzonych e-zajęć z punktu widzenia studenta i prowadzącego, która pozwala na bieżącą ewaluację zajęć e-learningowych i uzyskanie danych niezbędnych do analizy wskaźników efektywności,

3. Rozwój strategii uczelni w perspektywie uczestnictwa uczelni w projektach dotyczących e-learningu, liczba partnerstw krajowych i międzynarodowych uzależniona jest od liczby osób odpowiedzialnych za działania strategiczne oraz zainteresowania władz uczelni perspektywą rozwoju tej formy kształcenia na szerszą skalę.

E-learning akademicki w Wyższej Szkole Biznesu w Dąbrowie Górniczej

Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej korzysta z platformy e-learningowej funkcjonującej w oparciu o System Zarządzania Nauczaniem (*Learning Management System*) w postaci Moodle pod adresem elearning.wsb.edu.pl. Uczelnia na szeroką skalę prowadzi proces implementacji zajęć w formie b-learningu do procesu kształcenia – jest to jeden z głównych celów strategicznych. Jednostką odpowiedzialną za realizację tego celu jest Centrum Nowoczesnych Metod i Technologii Edukacyjnych (CNMiTE) w WSB w Dąbrowie Górniczej, którego kluczowymi zadaniami są administrowanie platformą, prowadzenie szkoleń z zakresu metodyki e-learningu, ewaluacja tak prowadzonych zajęć. W przyjętym modelu zdalnego nauczania nacisk kładzie się głównie na aktywności w kursie, gdyż to one w większości budują mechanizm interakcji między nauczycielem akademickim a studentem, pozwalają na tworzenie społeczności uczących się. Umożliwiają też realizację postulatu aktywnego uczenia się na zajęciach zdalnych.

CNMiTE ma do dyspozycji Laboratorium Pracy Zdalnej, które zostało wyposażone w sprzęt i oprogramowanie do projektowania i realizacji multimedialnych elementów kursów. Ważną rolę w nagraniach spełnia scenografia, której zadaniem jest wzmocnienie przekazu. W tym celu stosuje się techniki nagrań na Blue box.

Istotnym zadaniem wynikającym ze stałej dbałości o jakość procesu kształcenia w uczelni realizowanego zdalnie jest permanentny monitoring aktywności studentów i prowadzących kursy oraz badanie satysfakcji uczestników e-kursu [Morańska 2013]. Konkluzje formułowane na podstawie uzyskanych wyników badań omawiane są z nauczycielami akademickimi na Seminariach Praktyków e-Learningu. Celem seminariów oprócz bieżącej informacji na temat przebiegu i efektów kształcenia zdalnego jest podnoszenie kompetencji metodycznych i informatycznych osób prowadzących e-kursy. Stąd poruszane są na nich tematy dotyczące nowoczesnych metod kształcenia oraz nowych narzędzi Moodle. Ważnym elementem seminariów jest dyskusja mająca na celu wymianę doświadczeń i dobrych praktyk. Seminaria odbywają się dwa razy w semestrze.

Podsumowanie

Przyjęty w WSB w Dąbrowie Górniczej model realizacji zajęć zdalnych przynosi systematyczne efekty w postaci wzrostu liczby kursów i godzin zajęć realizowanych zdalnie. Z semestru na semestr zwiększa się również liczba nau-

czycieli akademickich zaangażowanych w prowadzenie e-kursów. Obecnie najważniejszym wyzwaniem stojącym przed uczelnią jest dbałość o wysoką jakość zajęć prowadzonych z zastosowaniem e-learningu oraz permanentny rozwój tej formy kształcenia nie tylko pod względem liczby kursów, ale także w zakresie stałego podwyższania ich standardu.

Literatura

- Chmielewski A. (2007), *E-learning w realizacji strategii uczelni wyższej - perspektywy i mierniki*, „e-Mentor” nr 5, <http://www.e-mentor.edu.pl/mobi/artukul/index/numer/22/id/483> (05.2016).
- Kaplan R.S., Norton D.P. (1992), *The Balanced Scorecard – Measures that Drive Performance*, Harvard.
- Morańska D. (2013), *Jakość kształcenia a zastosowanie e-learningu w szkole wyższej – pilotażowe badania ewaluacyjne*, „Edukacja – Technika – Informatyka. Wybrane Problemy Edukacji Informatycznej i Informacyjnej” nr 5, cz. 2.
- Rostański M., Orzechowski K., Morańska D., Tkacz P. (2015), *Stable e-Learning Platform. Challenges for Institutions Using Distant Learning* [w:] L. Varkoly, R. Szczebiot, M. Zabovsky (red.), *Present Day Trends of Innovations*, Zilina–Dubnica nad Váhom–Łomża.